LUND UNIVERSITY

Ja, det är dags! Replik till Walberg

Jonung, Lars

Published in:
Ekonomisk Debatt

1977

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Jonung, L. (1977). Ja, det är dags! Replik till Walberg. *Ekonomisk Debatt*, *3*, 175-177.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Ja, det är dags! Replik till Sten Walberg

Chefen för bankinspektionen (BI), generaldirektör Sten Walberg, efterlyser konkreta argument bakom min underledare i Ekonomisk Debatt nr 1/77. Det är ett berättigat krav och jag skall här närmare presentera mina motiv. Jag skall peka på några förhållanden som jag anser motiverar en samhällsekonomisk granskning av bankinspektionens verksamhet.

I USA har det förts en livaktig debatt om vilken roll som olika "regulatory agencies" har fyllt och bör fylla. Man har där funnit att dessa myndigheter i själva verket många gånger har motarbetat de mål som en gång ställdes upp för deras verksamhet. En lång rad studier av relationen mellan en övervakande myndighet och de institutioner, som den

satts att övervaka, visar att kontrollorganet ofta har gått de kontrollerades ärenden. Det finns åtskilliga exempel på hur en övervakande instans har organiserat och hållit samman en kartell, bl a genom att bestämma prissättningen inom kartellen, förhindra nyetablering och rent allmänt befrämja en kartellisering av den verksamhet som den satts att kontrollera![1]

I Sverige utgör Bankföreningen en kartellorganisation för affärsbankerna. Det vore av intresse att närmare granska i vilken utsträckning som den svenska bankinspektionen har påverkat konkurrenssituationen och kartellsammanhållningen inom det svenska bankväsendet. I en intervju i år påpekade Sten Walberg att BI är en prisregleringsmyndighet för bankerna "på ungefär samma sätt som pris- och kartellnämnden".[2] I inlägget här ovan hävdar han att BI främjar konkurrens och effektivitet. Det finns dock en klar motsättning mellan dessa bägge uttalanden. Det är i regel så att antingen främjar man konkurrensen eller så reglerar man prissättningen. Sten Walberg hänvisar för övrigt till ett för BI positivt uttalande av chefen för en av landets största banker. Detta uttalande bör ses mot bakgrund av BI:s eventuella roll som garant för den kartellbildning som Bankföreningen utgör.

BI är enligt sin instruktion ålagd att "främja utvecklingen av och främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden i fråga om bankväsendet och annan företagsamhet över vilken inspektionen har tillsyn . . .". Det finns mig veterligen inte någon "vitbok", programförklaring eller samhällsekonomisk analys från BI:s sida som ligger till grund för denna verksamhet. Det vore därför värdefullt att få tillgång till en klar redovisning av vilka mål BI vill uppnå och vilka medel man anser bör användas. Den utomstående har för närvarande små eller praktiskt taget inga möjligheter att bedöma hur BI fullgör sina åläggande. Riksrevisionsverket har för övrigt i en uppmärksammad rapport föreslagit att BI tydligare skall redogöra för målen och medlen för sin verksamhet.

Eftersom det saknas en klar målmedel-analys för BI:s verksamhet, har BI fått ett mycket stort handlingsutrymme. Institutionerna på den svenska kreditmarknaden måste nämligen inte bara uppfylla de formella juridiska krav som ställs på dem. De måste också handla i "lagens anda", där BI tolkar vad som menas med "lagens anda". Då BI i realiteten uppträder som både åklagare och domare har den kunnat skaffa sig en stark maktställning. Detta inger farhågor att en subjektiv rättsuppfattning — utan klart stöd i vare sig lagstiftning eller i samhällsekonomisk analys — får dominera den svenska kreditmarknaden.

Huvuduppgiften för BI är enligt Sten Walberg att betona "säkerheten" dvs att insättarna inte förlorar de medel som deponerats i svenska affärsbanker.[3] Problem rörande konkurrensförhållande och formerna för BI:s övervakning och maktutövning är således underordnade målet att garantera insättarnas "säkerhet". ("Säkerhet" står för övrigt ofta i motsats till konkurrens och förnyelse.) Nu kan man emellertid fråga sig vad det finns för säkerhetskrav som inte kan tillgodoses direkt genom banklagstiftningen, genom bankbolagens egna revisorer och genom den granskning som aktieägarna och konkurrensen banker emellan utövar. Och till syvende och sist är det riksbanken i egenskapen av "Lender of last resort" som är garanten för affärsbanksväsendets existens, om insättarna skulle misstänka att deras inlåning är i fara.

[1] Jämför med diskussionen om Luftfartsverkets inställning till SAS:s krav på begränsningar i charter-trafiken.

[2] Se intervjun med Sten Walberg i *Sparbankerna*, nr 2, 1977. Detta nummer innehåller flera artiklar om bankinspektionen.

[3] Se *Sparbankerna*, nr 2, 1977. Detta uttalande bör för övrigt ses mot bakgrund av att de svenska bankinsättarna har förlorat mångmiljonbelopp under senare tid i realvärdeminskning på sin inlåning på grund av att inflationstakten har överskridit den nominella inlåningsräntan. (Realvärdeminskningen blir ännu större om man dessutom uppmärksammar olika skatteeffekter.) Se tabell 1 i L Jonung, Inflationen som skatt, Ekonomisk Debatt, nr 8, 1976.

Sten Walbergs påstående att BI har varit ett stöd för en "sund utveckling" av bankverksamheten måste betraktas som en hypotes väl värd en närmare granskning. Det är möjligt att det finns effektivare och mindre byråkratkrävande sätt att verka för de mål som borde vara BI:s.

Det finns alltså åtskilliga förhållanden som berättigar en "inspektion" av BI:s verksamhet. Lämpligt utformade tilläggsdirektiv till den sittande banklagsutredningen eller till kapitalmarknadsutredningen skulle göra en sådan undersökning möjlig.

Ph D *Lars Jonung*
Lunds universitet